

Стояненко Ірина

к.е.н., доцент

Київський національний торговельно-економічний університет
м. Київ

РОЛЬ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ В ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ: СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

Формування нового - постіндустріального - типу суспільства, характерною рисою якого стало створення нової моделі економіки - економіки знань, стало причиною суттєвого росту протягом останніх десятиліть значущості нематеріальних активів як у системі нарощування національного багатства країн світу, так і серед складових ресурсного потенціалу господарюючих суб'єктів.

Значущість нематеріальних активів для забезпечення економічного розвитку підприємств та організацій і забезпечення їх довготривалих конкурентних переваг на ринку в розвинутих країнах була усвідомлена вже декілька десятиліть тому. Проте дещо інша ситуація з відношенням до даної складової ресурсного потенціалу підприємства була виявлена нами під час проведення анкетування вітчизняних представників бізнесу.

Зокрема, аналіз відповідей респондентів на запитання нашого дослідження щодо ролі та значення нематеріальних активів в діяльності суб'єктів господарювання засвідчив, що понад 70 % опитаних представників вітчизняного приватного бізнесу на сьогодні вважають даний вид активів важливим елементом ресурсного потенціалу підприємства (рис. 1.).

Проте 20 % респондентів ще не визначилися щодо значущості НМА в їх діяльності, а 8 % взагалі вважають дану складову активів неважливою для їх розвитку.

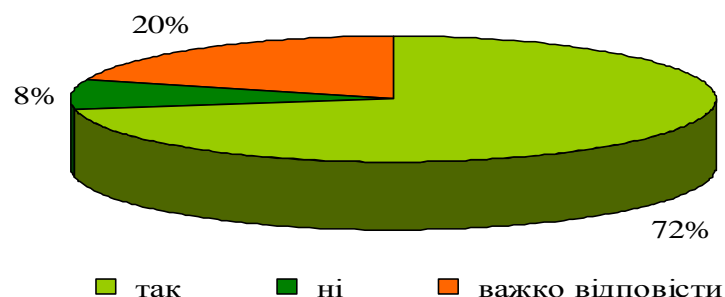

Рис. 1. Відповіді на питання: «Чи є на Ваш погляд нематеріальні активи важливим елементом ресурсного потенціалу підприємства?»

В той же час в розвинутих країнах світу цінність нематеріальних активів для розвитку підприємств та організацій є загально визнаним фактом, що підтверджує динаміка росту їх питомої ваги в загальному обсязі активів. З

1982 року по 2000 рік частка НМА в активах комерційних організацій збільшилася з 38 % до 85 % [1].

В структурі активів майже 65% досліджуваних вітчизняних підприємств цей показник становить на сьогодні менш ніж 15 %, а такі, в яких частка НМА в структурі майна перевищувала б 50 %, серед опитуваних взагалі відсутні.

Тож перш за все на сьогодні, на нашу думку, задля забезпечення динамічного розвитку національного бізнесу необхідним є усвідомлення керівництвом підприємств та організацій на всіх рівнях управління необхідності створення, формування та використання в їх діяльності НМА – потужного джерела отримання як конкурентних переваг, так і генерування прибутків.

Не останню роль у зміні відношення українських підприємців до НМА можуть відіграти вищі навчальні заклади (ВНЗ) України. Зокрема, останнім доцільно, на нашу думку, більш активно пропонувати для підприємців учбові семінари (тренінги тощо) присвячені особливостям формування та використання НМА в різних галузях; частіше виступати ініціаторами та організаторами круглих столів і конференцій з даної проблематики; внести відповідні зміни в магістерські програми, програми перепідготовки тощо (передбачити спеціальний курс «Управління нематеріальними активами підприємства»); врахувати вище перелічені зміни в діючих формах навчання та підвищення кваліфікації підприємців.

Щодо участі НМА у формуванні фінансових результатів діяльності національних суб'єктів господарювання, то в якості оціночного показника при проведенні опитування нами була обрана частка прибутку, яка формується на підприємства за рахунок використання даного виду ресурсного потенціалу підприємства. Аналіз відповідей респондентів на дане питання дозволяє констатувати, що для 40 % представників вітчизняного бізнесу цей показник не перевищує на сьогодні 5 %, для 25 % опитуваних підприємців він складає від 6% до 15 % і лише для одного з 40 підприємств, які прийняли участь в опитуванні, нематеріальні активи є основним джерелом формування прибутку (частика прибутку, сформована за рахунок використання НМА, склала понад 50 %).

Для порівняння: з погляду матеріальних активів така компанія, як «Visa International» взагалі не існує, хоч здійснює операції по всьому світу на суму близько 300 млрд. дол. щорічно [2].

Як бачимо, на фоні загальносвітових тенденцій ситуація, яка склалася на сьогодні в Україні з використання нематеріальних активів в процесі діяльності національними суб'єктами господарювання, не зовсім втішна.

Серед проблем, пов'язаних з використанням нематеріальних активів в діяльності суб'єктів господарювання, українські респонденти в порядку важливості відзначили наступні:

- відсутність реальної мотивації підприємств до інноваційного розвитку - 50 % опитаних;
- недосконалість методичних підходів до процесу комерціалізації

результатів інтелектуальної діяльності - 30 % опитаних;

➤ нерозвиненість ринку об'єктів інтелектуальної власності та недосконалість правової бази захисту інтелектуальної власності - 27,5 % опитаних;

➤ слабка інтеграція результатів інтелектуальної праці в майно підприємств шляхом відбиття в бухгалтерських балансах – 25 % опитаних;

➤ низьке залучення нематеріальних активів у статутні капітали підприємств – 20 % опитаних;

➤ відсутність єдиної методики оцінки вартості НМА – 7,5 % опитаних.

Таким чином, основні проблеми та перешкоди використання нематеріальних активів в своїй діяльності представники вітчизняного бізнесу пов'язують перш за все з чинниками макrorівня. Безумовно вирішення вище зазначених проблем має стати одним з пріоритетних завдань для українського уряду в найближчій перспективі, однак не слід недооцінювати і чинники мікрорівня, які також можуть відіграти ключову роль в забезпеченні належного місця НМА серед факторів розвитку національних підприємств.

Відсутність ефективної та дієвої системи управління нематеріальними активами, невикористання інтелектуального потенціалу персоналу, відсутність бажання щось змінювати в своїй діяльності і т.д. – це ті проблеми, вирішення яких залежить від держави, а від керівництва самого підприємства, проте нехтування ними може гальмувати розвиток останнього і залишити його на узбіччі шляху, яким інші підприємства рухаються вперед.

Тож лише консолідація зусиль держави, бізнесу та науки на сьогодні, на нашу думку, може змінити ситуацію, яка сьогодні склалася в нашій країні з використанням та формуванням НМА на підприємствах.

Список використаних джерел

1. Економіка знань [Електронний ресурс]. — Режим доступу до журн.: http://www.rusnauka.com/15_DNI_2008/Economics/33052.doc.htm (дата звернення 10.12.2013 р.). — Назва з екрана.

2. Тарасюк Д.С. Проблеми та перспективи стратегічного управління нематеріальними активами [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://libfor.com/index.php?newsid=13> (дата звернення 10.12.2013 р.). — Назва з екрана.

